

Poštnina
povšolirana.

Uredništvo
in
upravnništvo
Ista je
v Ljubljani
Breg št. 12.
Telefon 119.

Štev. 28.

V Ljubljani, 15. julija 1922.

Leto II.

AVTONOMIST

Izhaja vsako soboto

Celoletna na-
ročnina 37 50 D
mesečna 3 50 „
Posamezne
številk se ra-
čunijo po 75 p.
Inserati
se računajo:
pol str. 350 D,
manjši soraz-
merno. — Pri
malih oglasih
beseda 25 p.

Kaj hočemo?

II.

Avtonomistično-federativno urejena Jugoslavija mora imeti sebi primerno vsebino.

Slovenci, Hrvati in Srbi smo po ogromni večini kmetje, delavci in obrtniki; industrijsko-trgovski kapital predstavlja pri nas neznatno plast prebivalstva, ki izginja v morju malega človeka. Zato bi se morala gibati vsa gospodarsko-socialna politika v tej smeri. Z drugimi besedami: v boju med delom in kapitalom, ki zlasti sedaj po svetovni vojni pretresa svet, da se maže v svojih temeljih, je treba, da osvobodimo delo od zaslužnjena po kapitalu. Duh mora gospodovati nad tvarjo, ideja nad materijo, človek nad zemljo in strojem. S tem ni rečeno, da mora izginiti kapital, marveč se mora le vrniti svojemu pravemu namenu, da služi človeku v pridobivanju gospodarskih, za življenje potrebnih dobrin. Kapital se mora podrežati produktivnemu delu, dočim je sedaj narobe, ko gospoduje mrtvi kapital nad živim delom, kar označujemo z besedo kapitalizem, ki žanje, kjer ni sejala, da sejavcu ostanejo samo paberki. Kaj storiti?

Družbo in njen doslej najvišji organizem: državo je treba postaviti na nova tla. V boju med srednjeveškim absolutnim vladarjem in njegovimi plemiškimi vazali se je rodila t. zv. ustavnost, ki je omejevala vladarsko oblast na korist posvetnega in duhovskega plemstva. Tak je bil začetek leta 1215. na Angleškem. Na Francoskem se je ob veliki revoluciji 1789. leta dvignil tretji stan, t. j. meščanstvo, proti absolutnemu vladarju in fevdalnemu plemstvu, da si izvojuje udeležbo pri državni vladi. Od tod se je kakor val širil t. zv. parlamentarizem po Evropi in ž njim gospodarstvo meščanstva. Parlamentarna vladavina — monarhistična ali republikanska — je germansko-romanska politična tvorba; njen oče je liberalizem.

Parlamentarizem se je v današnji obliki preživel, ker razkrajalo prebivalstvo na drobce brez medsebojnih vezi razen strankarske pripadnosti, ki postaja sama sebi namen. Parlamentarna politika vzgaja spekulante, ki love stranke in mandate; ona ustvarja umetne večine, podkupe volilce in dela v imenu države nasilje verstvu, narodnosti, gospodarstvu, vzgoji, znanosti, umetnosti, kakor pač ugaja trenutni stranki, ki je na krmilu; ona namenoma razpi-

huje strasti, ker jih potrebuje za osebno ali strankarsko politiko: dejanske koristi širokih ljudskih množic ostajajo v ozadju. Parlamentarizem vsebuje — kakor se je bil razvil po načelih liberalizma — veliko korrupcijo in veliko laž.

Nasproti germansko-romanske-mu parlamentarizmu je postavila ruska boljševiška revolucija 1917. leta t. zv. sovjetski sistem. Ni to sicer nekaj čisto novega, slovansko-ruskega, ker imamo vzporeden pojav v francosko-italijanskem revolucionarnem sindikalizmu in angleškem »cehovskem« socializmu, vendar je ruski človek že od nekdaj (n. pr. slavjanofili) uvideval slabe strani zapadnega parlamentarizma, kar je potem boljševizem praktično izvedel.

Podlaga sovjetskemu sistemu je marksistična misel o proletarski diktaturi, ki se ni tako obnesla, kakor je bila zamišljena, ker je preveč enostranska. Ruska revolucija je plod svojevrstnih političnih in socialnih razmer; zato je ne moremo slepo posnemati, dasi so nam njene izkušnje dragocena dediščina. Človeštvo išče potov, da se reši kapitalizma: po 128 letih, ko je s francosko revolucijo zavladal liberalizem s svojim parlamentarizmom, prihaja ruska revolucija, da uveljavi socializem. Njene zmote nas ne smejo varati: socialna misel zmaguje, smer razvoja je dana. In za to gre.

Bilo bi utopično, ako bi pričakovali, da pade z enim udarcem kapitalizem s parlamentarizmom vred, kakor tudi kapitalizem ni zamenjal srednjeveškega fevdalizma hipoma; pač pa se da družabni razvoj s smotnimi sredstvi pospeševati in uravnavati.

Na Slovenskem je bil že dr. Krek, ki je uvideval škodljivost dosedanjega parlamentarizma; zato je n. pr. predlagal, da bi imel centralni parlament v Jugoslaviji dve zbornici: narodno-politično za t. zv. pragmatične posle in socialno-politično za stanovske interese. V čem je bistvo vprašanja?

Današnja družba je razbita v drobce, ker ne pozna skupnosti: vsak naj dela, kar in kakor hoče; od tod divje tekmovanje in zatiranje šibkejših. Liberalizem je razglasil formalno enakopravnost, a odvil možnost dejanske enakopravnosti. Polastil se je države, da z njeno pomočjo vlada: slučajna parlamentarna večina odločuje o pravicah in resnici po matematičnih pravilih. Vse je mehanizirano. In vendar ni človek gola

številka, ampak živo bitje, ki ima določeno razmerje do sočloveka po verstvu, narodnosti, poklicu, kot konzument, producent itd. O vsem tem bi moral odločati sam s svojimi somišljeniki in sotrudniki v samoupravnih korporacijah, a sedaj prepušča političnim strankam in njih vodjem, da skrbijo za njegovo duševno in telesno zdravje. Posledica je vedno več strank in volitev, a na drugi strani vedno težje življenje. Odpomoč je potrebna. Država ne sme mehanično absorbirati vsega duševnega in gospodarskega življenja državljanov. Ona naj štiti in podpira splošno blaginjo z določevanjem pravnih odredb za vse v državi organizirano prebivalstvo, a prepušča posameznim socialnim skupinam njih kulturno-gospodarsko samoupravo, pri čemer

je treba s primernimi sredstvi izločevati dobičke brez dela, kakor tudi številne posredovalce med producenti in konsumenti. Važna vloga pripada kmečkemu združništvu in delavskim strokovnim zvezam, ki naj bi bile v organični zvezi med seboj. Ne more se kratko in malo pripraviti za vse primere veljavna formulacija, marveč se le da načelno določiti smer. In ta je, da je treba po gospodarsko-stanovskih skupinah samoupravno organizirati produktivno delo z izločitvijo parasitstva, a država bodi zaščitnica in izvrševalnica skupne volje delavnega ljudstva. Duševne posle opravlja izobraženstvo, ki postaja voditelj vse kulture in vsega gospodarstva.

To so temeljna načela naše socialne politike.

POLITIČNI PREGLED.

A. Domača politika.

Iz parlamenta. V parlamentu se vrši sedaj razprava o državnem proračunu za bodoče proračunsko leto. Številke, ki jih bodo določili in ugotovili gospodje poslanci kot državne dohodke in stroške, ne bodo držale niti mesec dni. Vrednost našega denarja namreč stalno pada in v takem slučaju je vsak proračun odveč in vsako kalkuliranje nemogoče. Vzemimo n. pr. stroške za enega vojaka. Vojak mora dobiti vsak dan določeno množino hrane. Cene za živila pa stalno rastejo. Kaj naj vzamemo sedaj za računsko podlago, da ugotovimo, koliko bo državo, t. j. davkoplačevalce, veljal en vojak celo leto? Ali naj vzamemo za merilo in podlago današnje cene ali pa za nekaj odstotkov višje cene? In če vzamemo višje cene — za koliko višje? Vsaj ne ve nihče, koliko bo vredna krona čez 1 ali 2 meseca! Tako je z državnim proračunom na celi črti in škoda je časa in truda za sestavljanje števil, ki že jutri niso več res!

Govor dr. Trumbiča, bivšega našega ministra vnanjih zadev, o razmerah v naši državi tekom proračunske razprave je politične duhove v Belgradu silno razapalil in razdražil. To pa zaradi tega, ker se je dr. Trumbič upal povedati belgrajski gospodi pošteno resnico v obraz. Glavne misli dr. Trumbičevega govora bomo prinesli v eni prihodnjih števil. Za danes omenjamo le, da je dr. Trumbič zalsti naglašal temeljno razliko med Srbi in Hrvati glede razumevanja »narodnega edinstva« na obeh straneh. Srbi smatrajo »narodno edinstvo« kot ujedinjenje vseh Srbov, Hrvatje in Slovenci pa kot ujedinjenje Srbov, Hrvatov, Slovencev in Bolgarov v eno državo. Ker hočejo Srbi celo državo »posrbiti«, se jim upirajo Hrvatje in Slo-

venci, in če bodo Srbi ostali pri svojih gospodarskih namenih, bo ta država ravno tako propadla kot je propadla Avstrija zaradi nasilja nemške in madž. gospe nad zatiranimi narodi. Dalje je dejal, da Srbi sploh za nič drugega niso dovzetni kot za ropotanje z orožjem in za vojskovanje. Ta očitki je Srbe silno zbudili. Nič manj jih ni zbudilo očitjanje dr. Trumbiča, da so oni vse pogodbe, ki so jih sklepali med vojno in ob prevratu z ostalimi Jugoslavi, prelomili in dane besede snedli. Ti očitki so silno razburili srbsko javnost in srbski in sploh vladni časopisi bruhaajo danes na Trumbiča ogenj in žveplo, ker je govoril resnico. Zdeli so pa ti očitki toliko bolj v živo, ker je bil dr. Trumbič prej minister vnanjih zadev in na besede takega moža »svet vse drugače poslušajo kakor na govorjenje navadnega poslanca, ki ga nihče v svetu ne pozna.

Govor dr. Mandiča v proračunski debati ni napravil skoro nič manjšega utisa kakor dr. Trumbičev govor. Odlo-mek iz njegovega govora priobčujemo v prihodnji številki.

Vladna kriza. Naša vlada pada iz krize v krizo. Komaj se posreči zakrpati eno vrzel, se že odpre druga vsled odstopa tega ali onega ministra. Nekaj časa so govorili, da bo odstopil dr. Žerjav. Po najnovejših vesteh pa se je gos-podu ministru dr. Žerjavu popravilo njegovo telesno in tudi politično zdravje tako zelo, da bo zopet prevzel vodstvo svojega ministrstva, vsaj za nekaj dni, kakor misli belgrajska »Politika«.

Odstop g. ministra Puclja? Zaradi zahteve samostojnih kmetov, naj se izgradita iz ameriškega posojila tudi dve železniški progici v Sloveniji, bi bil kmalu »padeč« tudi g. minister Puclj. Toda g. minister je doma iz Vel. Lašč

LISTEK.

Profili *

Franc Govekar.

Franc Govekar je glasom Glas-erjeve zgodovine slovenskega slovstva sin učitelja, kar za tiste čase še ne pove mnogo. Obiskoval je ljudsko šolo in gimnazijo in šel potem na Dunaj, da bi študiral medicino. Takrat je bil mlad in vesel in dekleta so ga imela rada kakor je to sam na-

tančno popisal v podlistku »Sloven-skega Naroda« ob priliki smrti prof. Bežka. Tam tudi navaja, da bi se ukvarjal danes s pincetami in opera-cijskimi noži, če bi bil doštudiral me-dicino. Tako pa je dal medicini slovo in jo zamenjal za vojvodski plašč. (Primerjaj o tem njegov podlistek v že citiranem listu, v slavnostni šte-vilki na čast sedemdesetletnici Ivana Hribarja, kjer pravi: »Ko je šel on, sem moral iti tudi jaz; kajti kjer le-ži vojvoda, tam leži tudi njegov plašč.«) Od takrat dalje je nepretrgo-ma v Ljubljani na magistratu, pri »Slovenskem Narodu« in gledališču, samo zadnjič je bil na deželi pri mi-nistru dr. Gregorju Žerjavu in mu posvetil v »Jutru« podlistek »Luna sije.«

Franc Govekar se je do danes mnogo udeleževal v slovenski pisa-riji. Pisal je romane in novele, kjer

je s fino psihologijo znal združiti pornografijo in sentimentalnost. Važno je tudi to, da je že tedaj slutil amerikanizacijo našega življenja in je uvedel v svoje spise superlativni slog z izrazi, ki so domači med trgovskimi pomočniki in kolikor toliko razumljivi tudi meščanskim kuhari-cam.

Druga njegova panoga so pod-listki, ki jih piše pod različnimi psev-donimi. Ti podlistki so skoro manj pornografski od njegovih novel in obdelujejo različne predmete. Poleg opolzkesti vsebujejo lepo mero nav-duševalnosti za vse lepo in blago in toaletne predpise za različne prire-ditve.

Tretje polje njegove delavnosti so politični članki v »Slovenskem Narodu«. Ker vsebujejo deloma tva-rino, navedeno sub 1) in 2), bi bilo tukaj omeniti samo, da piše take

članke ob priliki štrajkov, velikih javnih nesreč in sprememb v poli-tiki. Ob takih prilikah je zelo hud, ali pa jako milosrčen. Kakor v svo-jih dramah, ki jih tudi piše.

Poleg tega se udeležuje marlj-i-vo tudi v nekrologih, kjer pa ima to grdo razvado, da nosi na grob poset-nice, kakor je povedal ob smrti go-spe Reisnerjeve.

Končno bi bilo še omeniti, da mu je domovina hvaležna, ker je znal pre-saditi v slovensko zemljo nežno cvet-ko dunajske žurnalistike, kakor tudi to, da je postal plodovit zlasti po Cankarjevi smrti.

Glede morebitnih nadaljnjih želj bi opozorili komisijo za izdajo bio-grafskega leksikona na dr. Krai-gherjevo zadnjo dramo, in osebo »Antriga.«

* Ker so se sedaj začeli zbirati podatki za slovenski biografski leksi-kon, smatramo za svojo dolžnost, da prispevamo po svojih skromnih močeh k zbiranju gradiva. Samoobsebi umev-no je, da se pri tem ne bomo mogli dr-žati abecednega reda.

in to je blizu Ribnice, kjer ljudje niso od včeraj. To dejstvo je g. Pašič prezrl. Minister Pucelj bo še ostal minister, ker je pameten politik. On si je mislil: Če dobim železnice, bom povedal doma, da sem jih pridobil jaz — kar bo pri volitvah prav dobro vpilvalo na volilce. Če jih pa ne dobim, grem v opozicijo, kar bo zopet blagodejno učinkovalo na človeška srca v Sloveniji. So ljudje na svetu, katerim se izpremeni vse v zlato, kar primejo v roke.

Shod zaupnikov JDS. Centraldemokratski zaupniki so imeli prošlo nedeljo svoj sestanek v nekdanji ljubljanski kazini. Reševali so o vprašanju: Kam drži na desno cesta — kam peljā na levo pot? — Zedinili ali da govorimo z g. dr. Kukovcem: „skoncentrirali“ se še niso, kar pa nikomur nič ne škoduje in nič ne koristi. Kar danes ni, se jutri še lahko zgodi.

B. Vnanja politika.

Z Bolgari naša vlada nima sreče. Najprej so v Belgradu bolgarski vladi zagrozili z vojsko, če bolgarska vlada ne nastopi energično proti onim četam in hajdukom, ki stalno ogrožajo javni red in mir v Južni Srbiji. Tozadevno so se vršila že neka diplomatska pogajanja z Rumuni in z Grki. Proti takemu nastopu pa se je Bolgarija pritožila na Zvezo narodov. Ta pritožba je razgrete možgane v Belgradu zelo ohladila, ker še niso pozabili, kako so odrezali pred Zvezo narodov v albanskem vprašanju. Tudi rumunski minister Bratianu je dal v Belgradu razumeti, da bi bilo dobro, če bi belgrajska vlada nekoliko pobližje izprašala svojo vest in pogledala, če ni tudi ona sama oziroma

njeno uradništvo precej kriva četaštva in hajdučije v Macedoniji. In kot na komando so začeli belgrajski listi pisati o neznosnih razmerah v Macedoniji popolnoma tako, kakor smo mi že zdavnaj poročali. Če bi bila belgrajska vlada pravočasno poskrbela za ozdravljenje razmer v Macedoniji, bi si bila lahko prihranila neizogibno blamažo, ki jo čaka pred Zvezo narodov.

Pogajanja z Italijo bodo te dni končana. Pašič je konečno pristal na vse, kar je sklenil v Rimu v imenu naše države minister dr. Krstelj (Dalmatinec). Ta rešitev je pa le začasna, diplomatska. Naša diplomacija se je morala zadovoljiti začasno s tem, kar se je dalo v danih okoliščinah doseči. Kadar bodo pa razmere drugačne, utegne rešitev našega spora z Italijo drugače izpasti.

Konferenca v Haagu se bliža svojemu koncu. Končala bo brez vsakega uspeha, ker je nasprotstvo med zapadno-evropskimi kapitalisti in med ruskimi komunisti preveliko.

V Nemčiji politični položaj še vedno ni razčiščen. Monarhistično gibanje in z njim združena misel na krvavo revanšo Francozom je bila — in je še — trdnjaka kakor je domnevala vlada. Politična napetost v Nemčiji pa je silno vplivala na Angleže in na Francoze. Angleži se močno zavzemajo za znižanje nemške vojne odškodnine, ker uvidevajo, da brez rednega gospodarskega življenja Nemčija tudi politično ne pride do miru. Francoze so se pokazali zadnji čas tudi nekoliko dostopnejši za gospodarsko pomirjenje z Nemci, vsled česar ni izključeno, da pride prej ali slej res do temeljite revizije mirovnih pogodb, na katerih sloni ustroj današnje Evrope.

Radikalno-demokratska kamarila.

Od zelo ugledne strani iz Bosne smo prejeli sledeči dopis, ki ga radi priobčujemo:

„Ves današnji „jugoslovenski“ pokret ni nič drugega kakor perfidna igra demokratsko-radikalne kamarile. Demokracije in radikalci hočejo sami upravljati državo brez sodelovanja kulturnih Hrvatov in Slovencev, ker jim tako velja njihova gospodarska korist. To je tista kamarila, ki ni bila sposobna upravljati niti male Srbije, in je seveda še v veliko manjši meri sposobna, da upravlja današnjo veliko državo. Noče pa sodelovanja Hrvatov in Slovencev zato, ker se boji, da se ne bi marsikaj izvedelo... Razum tega je vse ta kamarila napolnjena starega „velikosrbskega“ duha. Za te ljudi so Bosna, Hercegovina in Dalmacija „čisto srbske“ dežele in to jim trobijo še danes na ušesa razni srbski „učenjaki“, med temi tudi Cvijič. Hrvatje in Slovenci so za to kamarilo balast (breme), zato pa tudi ni čudno, da so Vesnić in tovariši prodali nad pol milijona Slovencev in Hrvatov Italijanom in avstrijskim Nemcem, samo da dobe črnogorske „Srbe“ v svojo „Veliko Srbijo“. Na drugi strani pa so znali srbski diplomatje navleči v našo sedanjo državo silno množino tujerodnih elementov (Madžarov, Rumunov, Nemcev in Bolgarov), samo da ne ostane niti en Srb izven državnih mej, da bodo vsi Srbi, in tudi Macedonci, v tej kraljevini. Ostale Hrvate in vse Slovence pa je treba preko „jugosloven-

skega“ mostu prepeljati na čisto srbska tla, t. j. pretvoriti jih je treba v Srbe. V tem oziru sta radikalec Pašič in demokrat Pribičević popolnoma složna in tekmujeta, kdo izmed njih bo več Hrvatov in Slovencev „pojugaloslovenil“. In sedaj je začela kamarila Hrvatov in Slovencev preganjati, zlasti še dalmatinske Hrvate, ker nočejo postati „Jugosloveni“, potem pa „Srbi“. Temu žalostnemu poslu so se udingali neki navježi, neki učeni šovinisti, a tudi mnogo plačancev. Velikosrbska kamarila dobro ve, da niti „Mala“ niti „Velika Srbija“ ne more živeti brez dostopa do morja; ker pa ima ta dostop Dalmacija, zato je treba to deželo „pojugalosloveniti“, a potem „posrbiti“. Če bi prišlo do „amputacije“ — kakor nekateri mislijo — evo, pade cela Dalmacija v krilo Velike Srbije in z njo vred tudi dohod do morja. Vi pa, ostali Hrvatje in Slovenci, idite, kamor hočete, če nočete postati Srbi. Nekaj milijard dinarjev ste že plačali v srbsko blagajno za svojo „osvoboditev“, zato vas Srbi ne potrebujejo več. Tako rezonira radikalno-demokratska kamarila. Dokler ne bodo ti velikosrbski prenapeteži iztisnjeni z vsakega kulturnega polja, bo cela država trpela, ker se bo nacionalna mržnja vedno bolj krepila in širila. Zato je najbolje, če ta „jugoslovenski“ most porušimo in ostanemo v narodnem oziru to, kar smo bili pred prevratom.“

Ostre so te besede, a brez stvarne podlage žalibog niso!

Ker smo „bratje“...

V finančnem odboru našega parlamenta so te dni razpravljali o uporabi ameriškega posojila. Finančni minister je pri tej priložnosti naštel celo vrsto železnic, ki naj se zgrade z ameriškim dolarji. Večina novih železnic se bo seveda gradila v Srbiji, na Hrvate in Slovence pa ne odpade skoro nič, čeprav bodo ravno Hrvatje in Slovenci morali globoko sezati v svoje davčne žepe, da bodo plačali obresti za to državno posojilo.

Tekom dotične razprave pa je ne pričakovano (?) vstal poslanec Rajar (SKS) in zahteval, da se iz ameriškega posojila zgrade tudi v Sloveniji dve mali železniški progi (Št. Janž-Sevnica in Kočevje-Moravice). Dostavil je, da morajo samostojni kmetje izstopiti iz vlade, če vlada tej njihovi (res zelo skromni) zahtevi ne ugodí.

Ali je vlada želja samostojnih kmetov ugodila ali ne, je za nas za enkrat postranska stvar. Nas zanima trenutno v prvi vrsti to, kakšen odmev je našla zahteva slovenskih samostojnih kmetov v srbski javnosti in v srbskem časopisu.

Neverjetno je, kaj najdemo tu!

Tako n. pr. piše „Beogradski Dnevnik“, torej list, ki ga baje denarno podpira sam Pribičević, sledeče:

„Zahteva poslancev slovenske samostojne kmečke stranke... je napravlila nenavadno mučen utis ne samo pri vladnih strankah (t. j. pri demokratih in radikalcih), ampak tudi pri opoziciji. Skoro vse parlamentarne stranke so ozlovoljene zaradi tega napada Slovencev (torej: vseh Slovencev!), ki naš trenutni spor z brati Hrvatí pri vsaki priliki sebično izkoriščajo.

Izgleda, da delajo vsi slovenski poslanci brez razlike strank samo na to, da kolikor mogoče izkoristijo vsako priložnost za obogatitjem Slovenije na račun ostalih delov države. Sodeč po razpoloženju (med vladnimi strankami) vlada ne bo pristala na zahtevo slovenskih samostojnih kmetov, ki se ravno tako kakor vsi njihovi plemenski bratje zelo malo brigajo za ostale pokrajine in so zelo slabo razpoloženi na žrtve za državo... O tem egoizmu (= sebičnosti) bratov Slovencev bomo pisali še obširneje.“

Tako „Beogradski Dnevnik“ od 10. julija l. 1922. Temu listu se je pridružila tudi demokratska „Pravda“, samo da piše „Pravda“ v dostojnejši, t. j. bolj prikriti obliki, pove pa isto.

Tako pišejo o Slovencih in o „slovenski sebičnosti“ listi, ki izhajajo v mestu, kjer bi bila že zdavnaj poginila

Avstrija, Nemčija in mi.

Nemška Avstrija, ali kakor je danes na kratko imenujemo: Avstrija, hira in umira. Stvor, ki se je izrodil kot posledica antantne zmage nad centralno Evropo, ne more ne živeti ne umreti. Ali res ne more, ali pa noče, to je drugo vprašanje. Dejstvo je, da Avstrija hira in lepega dne je ne bo več, če pojde tako naprej.

Avstrija je danes čisto narodna država, ker je celokupno njeno prebivalstvo nemško. Veliki nemški narod živi torej razkasan v dveh čisto narodnih državah, brez vsake tuje primesi. Ali je potem čudno, če oba dela stremita po združenju v eno samo državo?

Nemci so velik narod in po svojem številu i po svoji kulturi. To je dejstvo, ki se kljub vsem nacionalističnim frazam in kljub vsi mržnji do germanstva ne da izbrisati iz sveta. Danes je nemštvo sicer potlačeno in ponižano, gotovo pa je, da bo tudi za Nemce napočilo zopet nova doba moči.

Gibanje za združenje z Nemčijo je živo zlasti v Avstriji, kar je tudi popolnoma razumljivo. Avstrijski Nemci vidijo svojo rešitev edinole v pomoči, ki jim jo lahko dá njihov veliki brat v rajhu. Njihove želje po ujedinenju ne ovira nobena verska posebnost, ker bodo našli v nemških katolikih dobre tovariše, ne ovira noben strah pred industrijsko konkurenco, ker avstrijska industrija nima danes nikakih „privilegijev“ več, narodnostna misel pa ujedinenje naravnost zahteva.

Edino oviro na poti do ujedinenja avstrijskih in rajhovskih Nemcev tvori danes še francoska politika, ki se ujedinenju protivi iz strahu pred pojačanjem Nemčije s priklopitvijo Avstrije. Ni pa dvoma, da bo prej ali slej padla tudi ta ovira in mogoče bodo šli Nemci v dajem trenutku tudi preko nje. V tem slučaju nastane za nas vprašanje: Kaj potem?

Prvo vprašanje, ki ga bo treba rešiti, kadar bodo tvorile Karavanke mejo med nami in med Veliko Nemčijo, bo vprašanje slovenske Koroške. Kako naj se to reši? S silo ne bo šlo. Za vojni nastop proti Veliki Nemčiji bo Jugoslavija šibka že z ozirom na število prebivalstva. Ostala bi torej le še pot sporazuma in dogovora.

vsa cincarska trgovina do zadnje branjarije, če ne bi bilo prečanskega in med tem tudi prav znatnega slovenskega denarja, ki ga je vlada metala belgrajski cinciariji in porodičariji v njeno nenasitno žrelo potom raznih žigosanj bankovcev, valutnih in deviznih odredb ali pa z direktnimi podporami!

Nadejamo se, da mišljenje „Beogradskega Dnevnika“ ni mišljenje srbskega ljudstva. Pač pa je „Beogradski Dnevnik“ v vsi gnusni goloti razkril pohlepno požrešnost po denarju, in zlasti po prečanskem denarju, ki edina vodi in vlada vse dejanje in nehanje onih, ki danes vladajo nad srbskim, hrvaškim in slovenskim ljudstvom. Taki ljudje morajo doli, ali pa mi od njih! Gospodarska sužnost je stokrat hujša kakor politično robovanje! Boj za avtonomijo pa je boj za gospodarsko neodvisnost!

Je pa mogoč še drug slučaj. Kdo nam jamči, da bodo Nemci na Karavankah tudi ostali in samo od daleč gledali na Trst? Nemška politika, ki je znala tudi bivši Avstriji vsiliti svojo voljo, ni bila baš tako kratkovidna kakor bi se dalo sklepati iz trenutnega neuspela v svetovni vojni in je dobro vedela, zakaj je z vsro silo podpirala svoječasno gradnjo turske železnice, ki Trsta ni zblizala z Dunajem ali s Prago, ampak z — Monakovim! Ta železniška proga obstoji še danes in še danes kaže Nemcem na črto: Hamburg-Trst, ne pa na črto Hamburg-Karavanke. Kaj hočejo Nemci na Karavankah početi?

Ne trdimo sicer, da se bo to zgodilo, ampak trdimo le, da se to lahko zgodi, toliko lažje, če se bo učvrstila rusko-nemška zveza. Takrat bi prišli Slovenci znova pod zgodovinsko kolo. Takrat bi bila res dana prilika, da vzamejo Nemci Lahom tudi še slovensko Primorje in združijo tako vse Slovence. Nastopila pa bi istočasno možnost, da nas vse skupaj odtrga od Jugoslavije.

Kaj potem? Ali bi se mogel mali slovenski narod, kljub svojemu morebitnemu ujedinenju še vedno majhen, obdržati v velikem nemškem morju? Če bi Nemci vpeljali pri nas in nad nami centralistično vladavino?

Mnogo ugodnejši bi bil položaj za nas v slučaju take morebitnosti, če bi naše celokupno ljudstvo, bodisi da živi v Jugoslaviji ali pa izven nje, prevzemala in prevevala misel o naši lastni državnosti. Dve točki sta, ki nas družita lahko vse: Mi moramo skupaj in hočemo svoje gospodarstvo. Potem pa naj nas neso valovi svetovne zgodovine v eno ali drugo višjo skupino. Proti svetovno-političnim valovom smo zaenkrat preslabi, nismo pa preslabi na znotraj, da ne bi razširili in utrdili med celokupnim narodom zavesti, da hočemo živeti skupaj kot narod in da hočemo biti, kolikor je pač mogoče, sami svoji gospodarji.

Zato smo tudi iz navedenih vnanje-političnih ozirov proti centralizmu in za najširšo avtonomijo, za tako široko, da se ne bo več mnogo razločevala od samostojne države. Upamo, da nas bodo sedaj razumeli tudi oni, ki so nas obsodili, ko smo prvič zapisali besedo o lastni državnosti.

Dnevne vesti.

Odstop vlade. Kakor poročajo listi, je turška vlada baje odstopila. Namreč ona v Angori, ja, v Angori...

Ženske v belgrajskih ministrstvih. V mnogoštevilnih belgrajskih ministrstvih je zaposlenih ogromno število žensk. To pa niso delavke v navadnem smislu besede, ki n. pr. brišejo prah, pomivajo okna in metajo sobe in hodnike, ampak prave uradnice, ki imajo »ukaz« kot »pisar 1. klase«, »sekretar 2. klase« itd., čisto enakopravno z moškimi. O »delovanju« teh žensk piše belgrajski »Politiki« neki uradnik sledeče: »Gospod urednik! Nedavno ste zabeležili, da so začeli nastavljeni v naših ministrstvih tudi že deklet kot uradnice. Jaz mislim, da v moji pisarni ni nobene deklet, vendar pa je vredno zapisati, kako v tej pisarni izgleda. V oddelku, kjer delam jaz, je dvanaest žensk in trije moški. V na-

ši sobi stoji omara z nebromjem predalov in predalčkov. V predalih je vse polno pudra, cunjic in flik, pomad in žajfe. Ko začno »dame« zjutraj prihajati seveda z znatno zamudo, stopi vsaka najprej pred ogledalo, »da se vidi«. To trpi le par sekund. Potem pa pridejo »probe« na vrsto. »Da probam tvoj klobuk!« — »Da probam tvoj plašč!« — »Kdor je oženjen, že ve, kako izgledajo take »kratke« probe.« »Zafrkni klobuk nekoliko na levo!« — »Obrni se!« — Itd. Potem pa pridejo na vrsto novice: o »njem«, o »njej«, potem razprava o kikirjah, klobukih, nogavicah, čevljih itd. — Nato začno »delati«. Da, »delati«! Če pride kakšna stranka, vse vstanejo in se zbero okoli nje in poslušajo, kaj bo. Od tega dela utrujene morajo »piti kafe«. Ali pa čaj, limonado, ali karkoli. Tako pride enajsta ura. Sedaj se že ne izplača več začeti z de-

lom. Ko pa se približa poldan, se je treba zopet našminkati, napudrati in si popraviti lase. Popoldan se pa v taki vročini sploh ne izplača delati. — »Bog čuva Srbiju« — vzklika dopisnik in dostavlja: »Toda, g. urednik, kaj pa bo, če se bo Bog naveličal čuvati Srbiju?« — Ta sličica iz življenja po belgrajskih uradih je mimogrede rečeno popolnoma točna in resnična.

Čuden slučaj. V zagrebški „Slobodni Tribuni“ beremo: „Med tem ko so v nedeljo politični nasprotniki dr. Tavčarja na svojem „konventiklu“ (= zapuščenem sestanku JDS) nad njim izrekli svojo obsodbo, je kralj na Bledu sprejel deputacijo uredništva „Slovenskega Naroda“ in v svojem govoru naglašal, kako mu je žal, da bolezen ovira dr. Tavčarja v njegovem javnem delovanju, ko domovina ravno danes tako zelo potrebuje tako poštenih mož, kakor je dr. Tavčar.“ — Huda je ta!

Čekovni urad v Zagrebu. Čekovni urad v Zagrebu je navadno v velikih zadregah, ker belgrajska vlada z denarijem čekovnega urada razpolaga navadno „po svoje“. V Belgradu seveda nimajo smisla za procvit tako važnega zavoda, prvič ker nočejo, da bi se Zagreb gospodarsko preveč razvil, drugič pa tudi, ker sploh ne vedo, kaj je

pravzaprav čekovni urad. Vsaj niti poštne hranilnice ne poznajo, ki jo pozna pri nas vsako dete! Vseh takih modernih gospodarskih naprav pa tam doli ne bodo poznali, dokler bodo visoki uradniki v poštenu (poštnem, ne „poštenem“) ministristvu radovedno vpraševali drug drugega: „Ti čuješ, pa šta je to: kliring (clearing)?“

Kaj pravi „Slovenski Narod“? Že tri leta prav nič.

Dvogovor.

Centralist:

Domovina, vedno mislim na te in na neosvojbene brate.

Domovina:

Pesnik, ki te verze je izustil, prvi svoje brate je zapustil.

Centralist:

Domovina, čuj, pri moji veri, centralistom tega ne zameri!

Domovina:

Vem, za par vam je in redove.

Kaj vam mar za bratov težke dneve!

Centralist:

Domovina, ni brez nas ni tebe!...

Kaj tako ti ljubiš sama sebe? —

Domovina:

Čuj, da v vas ni egoizma tega, konec bilo bi gorja že vsega.

Gospodarstvo.

Izgledi naše valute.

(Konec.)

Imeti moramo pred očmi, njegovo dvojno nalogo: ona je prvič narodno gospodarsko in drugič mednarodno plačilno sredstvo za blago. Naš di-

nar ima doma neko kupno vrednost. Zato ga jemlje ne le delavci in uradniki kot plačilni ekvivalent za svoje delo, temveč tudi trgovci za svoje

prodano blago. Kot mednarodno plačilno sredstvo pa je dinar danes brez pomena. Prvič ga zelo redko kdo, ki producira v »zdravejši« valuti, hoče vzeti za prodano blago. češki tovarnar ga n. pr. noče, on zahteva temveč češko krono, (Kč), laški trgovci zopet zahteva liro (efektivno ali pa devize); ravno tako zahteva Švicar svoj frank, Francoz pa svojega. Angličani trgovci zahteva za blago, ki ga je nam prodal, zgolj funt ali kvečjemu ameriški dolar, noče pa sprejeti dinarja. Pa četudi bi ga vzel, bi ga takoj zamenil po mednarodnem kurzu, n. pr. na curiški borzi. Po tem kurzu pa je naš dinar mnogo manj vreden kot pa je pri nas doma, ali z drugimi besedami: dinar kot mednarodno plačilno sredstvo ima mnogo manjšo vrednost kot pa domače narodno gospodarsko plačilno sredstvo. Zaradi tega moramo kriti potrebo našega importa in obresti izključno v tujih devizah, ki pa jih je dobiti za primerno ceno le pri prodaji naših eksportnih predmetov. Naš eksport pa je, kakor rečeno, zelo omejen in poleg vsega precej odvisen od — vremena, od samih nebes božjih.

Ker je dinar kot mednarodno plačilno sredstvo danes manj vreden kot domače narodno-gospodarski ekvivalent (novec: blago), je evidentno, da so tudi cene naših domačih produktov in mezde za delo še pod svetovno pariteto. Vzemimo stavbo ene hiše. Postavimo srednje veliko hišo v mestu za trgovino in stanovanja, kakršna je stala pred vojno, ko je bila avstro-ogrška krona še paritetna s švicarskim frankom, recimo 100.000 K. Po svetovni pariteti, recimo, da je kurz naše Jugokrone danes v Curihu 1.80, bi stala danes enaka stavba 18 milijonov kron. Gremo pa staviti glavo, da enaka stavba danes pri nas ne velja mnogo nad 12 milijonov. Toraj delajo danes pri nas vsi za nižje cene, kakor so bile običajne začetkom leta 1914! To vidimo tudi na sledečem primeru: V Trstu velja preprosto kosilce v gostilni 2.20 lir. Recimo, da velja danes ena lira ca. 15 kron. Enakega kosila pa v Ljubljani ne dobiš za 30—35 kron, ampak komaj za 40—50 naših kron. Kvalificirani delavec zasluži v Italiji dnevno ca. 20 lir. Toraj bi moral pri nas zaslužiti 15 krat 20, kar bi znašalo 300 kron dnevno. Kateri delavec pa zasluži pri nas toliko? V tem se zrcali naše obubožanje. Delovni ljudje se morajo omejevati ne samo pri oblačilih, kurjavi, hrani, temveč vsepovsod. Če k temu prištejemo še razne tiste omejitve, katere še uvaža prisilno državno gospodarstvo, n. pr. pri najemninah za stanovanja, bi bila ta razlika med domačo in vnanjo vrednostjo našega državnega novca še vidnejša.

Stabilizacijo naše državne valute ni mogoče doseči drugače, kot tako, da se polno vpošteva njena dejanska vrednost pri produkciji.

Po mednarodnem (curiškem) kurzu ima 100 naših kron vrednost komaj 2 zlatih kron, v resnici še manj. Če je ta mednarodno priznani novčani kurz pravičen, potem se to pravi, da je ves naš sedanji eksport razsipanje naši hdomačih narodno-gospodarskih vrednot. Logični zaključek te ugotovitve bi bil, da naša gospodarska, carinska in fi-

nančna politika po svojih rezultatih dosega tole: da pomeni naš eksport, zlasti pa živil, za domačega konzumenta draginjo, za inozemskega kupca pa cenenost. Tu more država imeti en sam korektiv: državno kontrolo izvoza tudi glede prodajnih cen in odvzemanje tujih deviz po določenem kurzu v korist države.

Glede zopetne uvedbe zlatega kritja za krožeče bankovce je pa stvar težja. Pri 4 in pol milijardah papirnatih dinarskih bankovcev, bi morali imeti vsaj 1 milijardo zlata v tesorjih, da bi smeli upati na trajnejši in znatnejši dvig mednarodne vrednosti našega državnega novca. Narodna banka v Belgradu je izkazala n. pr. 8. maja 1922 novčanic za Din. 4.446.497.545, dne 15. maja 1922 pa za Din. 4.773.447.545. Inflacija papirnih bankovcev se je torej nekoliko znižala. Kakšno kritje pa nudi Narodna banka za ta papir? Ona pravi, da ima »metalno« kritje, to je zlato in srebro. Tega kritja je bilo 8. maja 1922 za Din 370 milijonov, 449.390.02, dne 15. maja 1922 pa za 367.250.256.49. Torej se je znižala inflacija denarja, obenem pa tudi kovinsko kritje zanj. To kovinsko kritje je docela nezadostno. Zato je država zastavila Narodni banki za kritje svojih papirnih bankovcev — državne gozdove v fiktivni vrednosti 2.138.377.163. — Državni gozdovi so sicer doma veliko vredni, toda za inozemstvo samo toliko, kako se z njimi gospodari, to je: koliko čistega letnega dobička prinašajo. Ta zastava je zasilna in ima torej tudi takšen pomen. Inozemstvo bi dalo na depot švicarskih ali ameriških deviz veliko več, kot pa na našo upravo gozdov, o kateri se vsepovsod ve, da ni prvovrstna in sigurna. Sedanje nezadostno »metalno« kritje se da v danih razmerah pomnožiti le z inozemskim posojilom. To posojilo smo dobili. Ono ima dve koreniti hibi: prvič je silno drago, tako glede nominala, kakor tudi glede obrestovanja; drugič je namenjeno predvsem investicijam pri nameravani Jadranski železnici, ki bo služila pravzaprav le — mestu Belgradu. To posojilo bo še pomnožilo naše inozemske dolgove, z njimi seve dolžno obrestovanje in že v bližnji bodočnosti najbrže tudi — novo inflacijo papirnatega denarja.

Prekomerna množina bankovcev pa v bistvu ni nič drugega kot — ekspropriacija imetja brez vsake odškodnine. Naša državna ustava ne pozna nobene ekspropriacije brez odškodnine, celo pri agrarni reformi ne. Ta ekspropriacija je najbolj nevarna sedanjemu socialnemu redu, ker je enostranska in zadene glavno male rentnike in hranilnice. To inflacijo je mogoče preprečiti samo s pomočjo socialne pravične obdačbe premoženja in eventualno s prisilnim notranjim posojilom na splošno premoženje. Vprašanje pa je, če ima naša država za to potreben in zmožen centralističen upravni aparat. Danes moramo to zanikati. Drugi prisilni pripomoček bi bil: zvišani dotok inozemskih deviz s pospešenim in kontroliranim (cene!) izvozom in dvigom domače industrijske in obrtniške produkcije, da se polagoma zniža uvoz. Tretji zasilni pripomoček bi bila tudi še omejitev »metalnega« (zlatega) kritja na bankovce po Din 1000.—, ki edini dandanes še prihajajo v poštev kot mednarodno plačilno sredstvo. Ostali nižji bankovci naj bi imeli veljavo le za domači trg, katere bi krili magari državni gozdovi. S tem bi se potreba zlatega kritja znatno zmanjšala. (Drobiž = Scheidemünze.)

Po današnjem stanju stvari, bomo srečni, ako se državni finančni upravi posreči našo valuto na mednarodnem trgu stabilizirati. Izgledi, da se trajno dvigne njen mednarodni kurz, so silno majhni. Naraščajoča draginja, ki se obeta za prihodnjo zimo, bo število papirnatih bankovcev, hočeš nočeš, še pomnožila. Če se to zgodi, bo mednarodna vrednost dinarja še padla. Zato so takozvani »loterijski« upi glede dinarja brez realne podlage.

Abditus.

Mestna hranilnica v Zagrebu.

Razpis.

Mestna hranilnica v Zagrebu razpisuje konkurenco za načrt novega poslojpa na Jelačićevem trgu št. 20 (sedaj gostilna Tolović) pod sledečimi pogoji:

1. Konkurence se lahko udeležijo vsi strokovnjaki kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

2. Vsak projekt mora obsežati siedeče načrte:

- Florise prizemlja, mezanina I., II. in III. nadstropja z označbo, katerim svrham naj služijo posamezni prostori;
- preseki, ki jasno kaže prostorno sliko poslojpa;
- ulično pročelje (fasado) poslojpa — vse v merilu 1:100.

3. Načrtom opremljenim z geslom, naj bo priložena zapečatena kuverta z naslovom konkurenta. **Načrti morajo biti doposlani ravnateljstvu Mestne hranilnice v Zagrebu, Petrinjska ulica št. 5, I. nadstropje**

do 12. ure, dne 15. septembra l. 1922.

4. Zakasneli ali pomankljivi načrti bodo iz konkurence izločeni in nimajo pravice do nagrade ali kake odškodnine.

5. Razsodišče tyorijo:

- inženjer Milan Čalagović, profesor tehniške visoke šole v Zagrebu;
- arhitekt Ed. Schön, profesor tehniške visoke šole v Zagrebu;
- arhitekt Leon Kalde, stavbeni podjetnik v Zagrebu.

V rozsodišču sodelujejo še trije člani hranilničnega ravnateljstva s posvetovalno pravico.

6. Nagrada: I. nagrada 80.000 K, II. nagrada 60.000 K, III. nagrada 40.000 K.

Ravnateljstvo si nadalje pridržuje pravico, da na predlog rozsodišča odkupi nenagradene načrte za svoto 20.000 K.

7. Floris stavbišča, program in natančnejše pogoje dobe reflektanti lahko pri ravnateljstvu Mestne hranilnice v Zagrebu, Petrinjska ulica št. 5. I. nadstr.

V Zagrebu, 8. julija l. 1922.

Ravnateljstvo.

Ali ste se že naročili na revijo „Novi Zapiski“?

Izdajatelj: ALBIN PREPELUH. — Odgovorni urednik: JOŽE PETRIČ. — Tiska: Tiskarna J. BLASNIKA NASL. v Ljubljani.

„TEXTILIA“

LJUBLJANA, Krekov trg št. 10.

Delniški kapital K 12.000.000.

Največja zaloga češke in angl. manufakture.

trgovska in industrijska d. d.,

Telefon 177.

Centrala: Ljubljana. Brzjav: „Textilia“

Samo na debelo!

Samo na debelo!

Jugoslovanska Union-banka Ljubljana-Beograd

in

Slavenska banka d. d. Zagreb

fuzijonirali sta se v

Slavensko banko d. d.
poslovne centrale:
**Ljubljana, Zagreb,
Beograd.**

**Delniška glavnica in
rezerve K 200,000.000**

Podružnice in ekspoziture:

**Bjelovar, Brod n. S.,
Dubrovnik, Gornja
Radgona, Kranj, Ma-
ribor, Monoštor (Ba-
ranja), Murska So-
bota Osijek, Rogaška
Slatina, Sombor, Su-
šak, Šabac, Šibenik,
Škofja Loka, Veliko-
vec, Vršac.**

AGENCIJA:

**Buenos-Aires (Argen-
tinija.**

AFILACIJE:

**Jugoslovanska indu-
strijska banka, Split;
Balkanska banka Bu-
dapest; Bankhaus
Milan Robert Ale-
ksander, Wien.**

Kapital: K 20,000.000

Slov. eskomptna banka

Rezerve okrog K 6,500.000

Podružnice:

Novo mesto, Rakek, Slovenjgradec.

Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 1.

**Izvršuje vse bančne posle
najtočneje in najkulantneje**

Telefoni št. 146, 458

Brzjavke: ESKOMPTNA.

Manufakturni oddelek Gospodarske Zveze

LJUBLJANA, Dunajska cesta št. 29 na dvorišču

Velika zaloga sukna za moške in ženske obleke, najlepša izbira vsakovrstnega spodnjega perila za moške, ženske in otroke in velika zaloga usnja, čevljev na drobno in debelo

**Popolnoma varno
naložite svoj denar v**

**VZAJEMNI POSOJILNICI
V LJUBLJANI**

r. z. z o. z.

sedaj poleg nunske cerkve
l. 1923 v svoji lastni palači ob
Miklošičevi cesti poleg hotela
„Union“.

Hranilne vloge se obrestujejo
po 5% brez odbitka rent-
nega in invalidskega davka.

Vloge v tekočem računu se
obrestujejo po 4 1/2%.

Hranilne vloge so vezane na
dobo četrt leta po 5 1/4%,
na dobo pol leta po 5 1/2%.

Oblačilnica za Slovenijo r. z. z o. z. v Ljubljani.

Zadružna centrala za manufakturo en gros en detail.

Zgolj prvovrstni češki in angleški izdelki

Skladišče v „Kresiji“, Lingarjeva ulica 1, prvo nadstropje, Prodajalna na drobno v
Stritarjevi ulici št. 5. Podružnica v Somboru (Bačka), Aleksandrova ulica št. 11.

Upoštevajte pri nakupih.

Prometni zavod za premog d. d. v Ljubljani

prodaja iz slovenskih premogovnikov

velenjski, šentjanški in trboveljski premog

vseh kakovosti v celih vagonih po originalnih cenah premogovnikov za domačo uporabo, kakor tudi
za industrijska podjetja in razpečava

la čehoslovaški in angleški koks za livarne in domačo uporabo, kovaški premog in črni premog.

Naslov: PROMETNI ZAVOD ZA PREMOG d. d. Ljubljana, Nunska ulica 1.

Zadružna gospodarska banka d. d.

Telefon št. 21.

Ljubljana, Dunajska cesta št. 38/l.

Telefon št. 21.

(začasno v prostorih Zadružne zveze).

Kapital in rezerve skupno z afilacijami čez K 50.000.000.

Podružnice: Djakovo, Maribor, Sarajevo, Sombor, Split, Šibenik. Ekspozitura: Bled. — **Interesna skup-
nost z Sveopčo Zanatlijsko banko d. d. v Zagrebu in njeno podružnico v Karlovcu ter z Gospodarsko banko d. d. v Novem Sadu.**

Daje trgovske kredite, eskomptira menice, lombardira vrednostne papirje, kupuje in prodaja tuje valute in devize, sprejema vloge v tekočem računu in
na vložne knjižice ter preskrbuje vse bančne in borzne transakcije pod najugodnejšimi pogoji. Pooblaščen prodajalec srečk Državne razredne loterije.